

UNGA PÅ OPERAN UPPTÄCKER OPERASÅNGARE

INTRODUKTION

– *Det magiska huset*

I *Det magiska huset* kan skolor ta del av Kungliga Operans verksamhet och följa med bakom kulisserna på en av Sveriges nationalscener. Här arbetar inte bara operasångare, dansare och musiker utan också en mängd andra yrkesgrupper som tillsammans skapar opera- och dansföreställningarna.

Lärohandledningen är framtagen som inspiration till arbete i klassrummet efter att eleverna har fått se avsnittet *Unga på Operan upptäcker Operasångare*. Övningarna kan anpassas efter eleverna och göras i helklass, mindre grupper eller individuellt. Handledningen riktar sig i första hand till lärare i klasserna 1–3, men materialet passar även bra för äldre elever.

AVSNITTET

I det här avsnittet får vi tillsammans med pedagogen Sara upptäcka operasångarens arbete och hur operarösten fungerar.

KURSMÅL INOM ÄMNENA MUSIK, DRAMA, SVENSKA

Detta avsnitt fokuserar på kursmålen:

- ✓ Att skapa och uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer.
- ✓ Utveckla kunskaper om samarbete och om Operahuset som arbetsplats.
- ✓ Enkla former av musikskapande. Associationer, tankar, känslor som uppkommer när man lyssnar på musik.
- ✓ Muntlig framställning.
- ✓ Att reflektera över konst och samhälle.

VAD ÄR OPERA?

Ordet opera används för att beskriva flera olika saker.

1. Opera är en form av musikteater. Istället för att tala sjunger alla artister i en opera. I många operor är det musik och sång hela tiden, men det finns även operor som blandar talade repliker med musiknummer och sång. Ett exempel på det är *Trollflöjten* av Wolfgang Amadeus Mozart.
2. Opera är också ett sätt att sjunga på. Att sjunga med den sångteknik som en operasångare gör kallas för att sjunga klassiskt. Opera är en sångteknik som kräver mycket träning. Operarösten skapas med hjälp av hela kroppen och kan höras genom en orkester, utan högtalare.
3. Opera kallas också själva byggnaden där operaföreställningar spelas. Det är en förkortning av operahus. Så vi skulle kunna säga att Agnes och Sebastian sjunger opera i en opera i en opera ... !

*«Agnes och Sebastian sjunger
opera i en opera i en opera...!»*

ORD I AVSNITTET

REGISSÖR

Regissören leder arbetet med en föreställning och har ansvar för den konstnärliga helheten. Under repetitionerna är det regissören som ger instruktioner till artisterna på scenen.

DIRIGENT

Dirigenten leder det musikaliska arbetet och ser till att alla håller samma takt och börjar och slutar samtidigt. Dirigenten leder även orkester och sångare i uttryck och känsla, när de ska spela starkare eller svagare till exempel.

LIBRETTO

Texten i en opera kallas för libretto. Det är ett italienskt ord som betyder "liten bok". Den som skriver text till operor kallas librettist.

REPLIK

Det som sägs på en scen eller i en film kallas för repliker.

DUETT

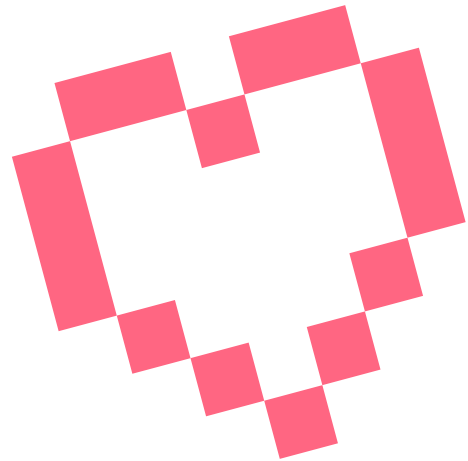
Duett är när två personer sjunger tillsammans.

ROLL

I opera, teater och film gör skådespelare och sångare roller. De spelar och agerar som om de vore någon annan än sig själva. Rollfiguren kan vara helt påhittad eller vara baserad på en verklig person.

REPETITION

Att repetera betyder att förbereda sig inför en föreställning. Operasångare repeterar för att komma ihåg text och musik och veta var de ska stå och gå. Repetitionerna inför en föreställning tar många veckors arbete innan det är dags att möta publiken.

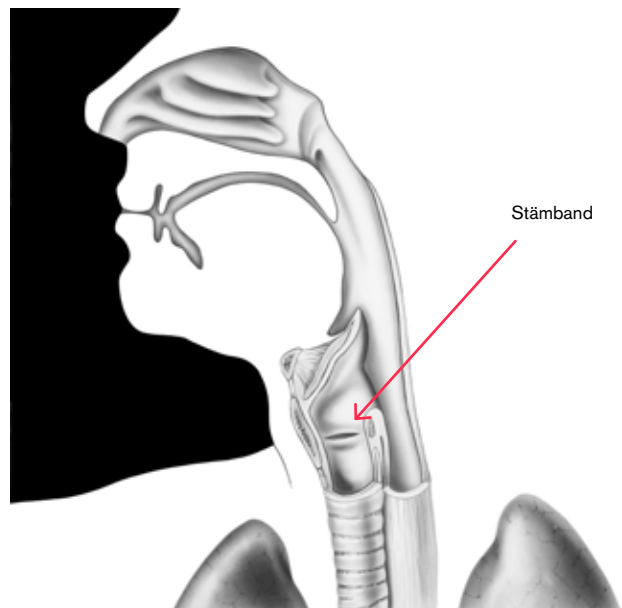

OLIKA RÖSTER

Alla röster är olika och unika och rösten förändras under hela livet. Som barn har alla ganska höga och ljusa röster. Det beror på att stämbanden fortfarande är korta. I tonåren när hela kroppen växer blir även stämbanden längre och rösten utvecklas. Vissa röster fortsätter att vara ganska höga och ljusa medan andra blir lägre och mörkare. Den period i ungdomsåren när stämbanden växer mycket kallas för målbrottet, och då har stämbanden svårt att sluta tätt. Rösten kan bli svår att kontrollera och den kan hoppa mellan högt och lågt tonläge. Målbrottet är något som alla går igenom. Vissa märker det mycket och andra inte alls.

Stämbanden är två veck, eller läppar, som sitter på luftrörsväggarna. Hos barn är stämbanden ett par millimeter långa och hos vuxna mellan 1–2 centimeter. Ljud bildas när luft passerar stämbanden och sätter dem i vibration.

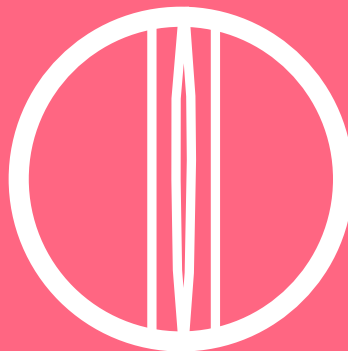
Inom opera brukar sångarna delas in i olika röstlägen som sopran, mezzosopran, alt, tenor, baryton och bas. De högre röstlägena sjungs oftast av kvinnor eller barn och de lägre av män, men det finns även män som sjunger till exempel altstämmor och kvinnor som kan sjunga i tenorens register.

Struphuvud

Aktiverade stämband.

Tal eller sång. En öppning mellan stämbanden för att rösten ska formas.

Vila. Stort utrymme mellan stämbanden för att andningsluft ska komma igenom.

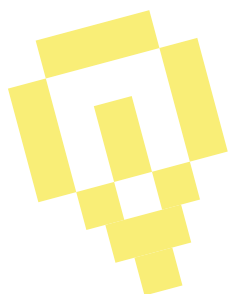
Stämband

ÖVNING: LYSSNA PÅ OLIKA OPERARÖSTER

Lyssna på olika röster med klassen. Här intill finns exempel på stycken ur operor som är lätta att hitta på Spotify. Ni kan söka på Kungliga Operan på Spotify och där hittar ni listan Det magiska huset.

Förbered genom att själv lyssna igenom musikstyckena. Välj ut vad ni ska lyssna på och hitta bra ställen att stanna på. Under lyssningen kan eleverna blunda, eller ni kan sitta i en ring. Diskutera efteråt:

- ✓ Hur lät rösten?
- ✓ Hur lät musiken?
- ✓ Vad tror ni det handlade om?
- ✓ Vilka känslor var det i sången och musiken?
- ✓ Kunde ni höra vilket språk de sjöng på?

1. SOPRAN. ”Der Hölle Rache kocht in meinem Herzen” är Nattens drottningens välkända aria ur *Trollflöjten* av W. A. Mozart. Den finns även på svenska i till exempel Ingmar Bergmans operafilm *Trollflöjten*. (tyska/svenska)
2. MEZZOSOPRAN. Carmen sjunger om kärlek i ”Habanera” i operan *Carmen* av George Bizet. (franska)
3. ALT. ”Erbarme dich, mein Gott” ur Johann Sebastian Bachs *Matteuspassion* är ett stycke för altstämma som kan sjungas av en kvinna eller man. *Matteuspassionen* handlar om Jesus liv och död. (tyska)
4. TENOR. ”E lucevan le stelle” ur *Tosca* av Giacomo Puccini är en sorgsen tenoraria där konstnären Mario Cavaradossi sjunger från en fängelsecell om hur mycket han älskar livet. (italienska)
5. BARYTON. Figaro sjunger livligt om hur det är att vara grevens tjänare i ”Largo al factotum” i Gioachino Rossinis opera *Barberaren i Sevilla*. (italienska)
6. BAS. ”In diesen heil’gen Halle” sjunger Sarastro om sitt rike i *Trollflöjten*. (tyska)
7. COUNTERTENOR (en man som sjunger i falsett). Lyssna på arian ”Lascia ch’io pianga” ur Händels opera *Rinaldo*. Rollen skrevs på 1700-talet för en kastratsångare, det vill säga en man som kastrerats före puberteten för att inte komma i målbrottet. Nuförtiden sjungs kastratroller av en mezzosopran, en alt eller en countertenor. Välj en inspelning med en manlig sångare för att höra hur en countertenor låter. (italienska)

ATT GÖRA EN ROLL

Operasångare och skådespelare spelar många olika roller i sitt yrke, och ibland får de spela roller som inte alls liknar dem själva. Låt klassen nu undersöka olika roller med kropp och röst.

1. Låt alla gå runt i rummet, först går de som sig själva sedan ger du dem olika roller. När du sedan klappar i händerna en gång stannar alla och två klappar betyder att de ska börja gå igen. När alla står stilla ger du dem nya roller att spela.

Förslag på roller att gestalta: en mycket gammal person; en stressad förälder; ett gnälligt litet barn; en busig hund; en självsäker person; en jätteblyg person; någon som just vunnit en stor tävling, någon som är spökrädd och går i ett gammalt hus om natten, någon som är superkär! Och så vidare.

2. När alla provat olika roller ett tag kan klassen sätta sig. Låt några av eleverna (som vill) gå upp och göra övning 1 medan resten av klassen tittar. Byt efter ett tag om det är flera som vill. Efteråt kan ni passa på att diskutera. Hur rör sig en stressad person? Hur går någon som är rädd, eller glad, eller arg?

3. Nu kan ni låta två olika roller mötas. Till exempel kan den stressade föräldern träffa den som är kär, eller den blyga träffa den självsäkra. Låt dem gå från varsitt håll och mötas i mitten av rummet där de får hälsa på varandra. Eleverna kan improvisera, eller få ett par enkla repliker:

A: Hej!
B: Hej! Hur mår du?
A: Bra. Hur mår du?
B: Bra. Jag måste gå nu. Hejdå!
A: Hejdå!

Reflektera över hur de olika rollerna pratar. Långsamt, snabbt, högt, viskande och så vidare.

4. Finns det kostymer eller utklädningskläder i klassrummet kan eleverna också prova en gång med dem på. Vad händer om rollen får en hatt, en kapp, ett paraply, en väska, ett par glasögon eller något annat?
5. Prova att lägga musik till mötet. Låt de två rollerna mötas och hälsa utan ord den här gången. De kan ta i hand eller heja eller vinka. Då kan ni spela musik samtidigt utan att dränka replikerna. Leta fram musik med olika stämningar och se vad som händer med mötet till musik. Exempel på musik: något stillsamt av Bach, något från Vivaldis *De fyra årstiderna*, dramatisk filmmusik ur *Jurassic Park* eller *Hajen* (av John Williams), eller annan musik med olika stämningar.

MUSIK OCH KÄNSLOR

Med sin sång visar operasångaren vad rollen känner, tänker eller är med om. En sång kan tolkas på olika sätt av olika personer, och kan förändras beroende på hur den sjungs.

ÖVNING

Dela in eleverna i grupper. Se till att alla i gruppen kan en gemensam sång. Det kan vara en enkel sång som till exempel *Blinka lilla stjärna*. I varje grupp kommer eleverna överens om en känsla. Låt ingen annan grupp höra vilken känsla de kommit fram till! Nu får en grupp i taget sjunga sången med sin känsla. De övriga i klassen är publik och lyssnar. När de lyssnat klart får de gissa – vilken känsla var det? För att göra lyssnandet ännu mer koncentrerat, och så att inte ansiktsuttrycken syns på dem som sjunger, kan publiken blunda eller sitta med ryggen åt kören.

Exempel på känslor: glad, ledsen, nyfiken, stressad, arg, blyg, rädd, sömnig, kallfrusen, irriterad etc.

QUIZ – OPERARÖSTEN

	1	X	2
1. Vad gör en operasångare?	Komponerar operor	Spelar fotboll	Står på scenen, sjunger och gör roller
2. Vad kallas texten i en opera?	Operetto	Libretto	Baletto
3. Vem leder arbetet under en repetition?	En regissör	En pianist	En revisor
4. Vad är en duett?	Två personer som sjunger tillsammans	En glad sång	Två personer som bråkar
5. Vilket språk sjunger Agnes och Sebastian på i avsnittet?	Franska	Engelska	Italienska
6. Hur får en operasångare sin röst att låta som den gör?	Genom att skrika	Genom att träna mycket och använda hela kroppen och andningen	Genom att använda mikrofon och högtalare
7. Vad kallas det högsta röstläget?	Sopran	Sordin	Sorbet
8. Vad kallas det lägsta röstläget?	Baryton	Bas	Bastu
9. Agnes och Sebastian sjunger en scen ur en opera. Vad heter operan?	Don Dovanni	Don Giovanni	Don Carlos
10. Blir Agnes och Sebastian nervösa?	Nej, aldrig	Ja, det är hemskt!	Ja, men det är pirrigt och ger energi!

